

Goran NEZIROVIĆ, Sudija Vrhovnog suda FBiH,
goran.nezirovic@pravosudje.ba

dr. sc. Adnan BARUČIJA, Sudija Vrhovnog suda FBiH,
adnan.barucija@pravosudje.ba

dr. sc. Belma KOKIĆ, Sudija Općinskog suda u Zenici,
belma.kokic@pravosudje.ba

UDK 342.722:347.91/.95(497.6)
342.565.2(497.6)

Rad stigao: 28. svibnja 2026.
Rad prihvaćen: 8. lipnja 2026.
Pregledni znanstveni rad

PRIMJENA ZAKONA O ZAŠTITI PRAVA NA PRAVIČNO SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Sažetak: U Federaciji Bosne i Hercegovine u oktobru 2025. godine usvojen je Zakon o zaštiti prava na pravično suđenje u razumnom roku, čime je načinjen značajan korak ka unapređenju sudske zaštite jednog od osnovnih prava garantovanih domaćim i međunarodnim pravnim aktima. Donošenje ovog zakona predstavlja odgovor na dugogodišnji problem prekomjernog trajanja sudskih postupaka, koji je u praksi često dovodio do povrede prava građana na pravično suđenje. Svrha navedenog zakona jeste spriječiti nastajanje povreda prava na pravično suđenje u razumnom roku, osigurati djelotvornu pravnu zaštitu u slučaju povrede tog prava, kao i omogućavanje ostvarivanja primjerenu naknadu zbog povrede tog prava.

Drugi nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini su nešto ranije usvojili zakone kojima se osigurava zaštita prava na pravično suđenje u razumnom roku. Do donošenja navedenih zakona, zaštita prava na pravično suđenje u razumnom roku ostvarivala se u postupku pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine te Evropskim sudom za ljudska prava, što je često predstavljalo dugotrajan i složen put do ostvarivanja pravne zaštite. S obzirom da se zaštita prava na pravično suđenje danas prvenstveno ostvaruje pred domaćim sudovima, predmet ovog rada bit će analiza zakonodavnog modela uspostavljenog u Federaciji BiH i razmatranje dosadašnjih iskustava i izazova u njegovoj primjeni u praksi.

Gljučne riječi: pravo na pravično suđenje, razuman rok, pravna sredstva, primjerena naknada, Ustavni sud BiH, Evropski sud za ljudska prava.

1. Uvodna razmatranja

Suđenje u razumnom roku jedna je od najaktuelnijih tema u pravnom diskursu Bosne i Hercegovine (BiH). Predugo trajanje građanskih postupaka posljedica je, ponajviše, sistemskih nedostataka u organizovanju pravosuđa i efektivnom ostvarivanju nadležnosti raznih nivoa javne vlasti u ovoj oblasti. Upravo zbog ovih okolnosti postoji sistemsko kršenje ovog prava pred redovnim sudovima,¹ a što je potvrđeno sa većim brojem odluka Ustavnog suda BiH.

¹ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 4101/15 od 10. maja 2018. godine.

U pravnom sistemu BiH, pravo na pravično suđenje, u čiji okvir spada i suđenje u razumnom roku, zagarantovano je Ustavom BiH² (član II/3.e) koji utvrđuje da sva lica na teritoriji BiH uživaju ljudska prava i slobode, koja uključuju i pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom, a što obuhvata i pravo na suđenje u razumnom roku. Osim toga, članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda garantuje se garantuje se pravo na pravično suđenje i javno saslušanje od strane neovisnog i nepristrasnog suda o pitanjima prava i obaveza građanske prirode, u razumnom roku.³

EKLJP je, po svom formalnopravnom položaju, u statusu koji je viši od običnih zakona, a niža od Ustava BiH.⁴ Za ostvarivanje principa vladavine prava neophodno je garantirati postupke koji će biti pravedni, ali istovremeno i efikasni,⁵ što znači koji će se okončati u “razumnom roku”. Osim ovih akata najviše pravne snage, građanski procesni zakoni također propisuju rokove za postupanje ne samo stranaka, nego i sudova, pa su tako propisani rokovi za održavanje ročišta, donošenja odluka, kako prvostepenih tako i viših sudova. Nadalje, osnovna načela tih postupaka su u direktnoj vezi sa suđenjem u razumnom roku, kao što su načelo hitnosti, ekonomičnosti, koncentracije ročišta i slično. Međutim, ovi procesni zakoni ne predviđaju sankciju za neažurno postupanje sudije, te strankama jedino preostaje da se obrate predsjedniku suda i Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH.⁶

Donedavno se zaštita prava na suđenje u razumnom roku isključivo pružala pred Ustavnim sudom BiH i ESLJP, a redovni sudovi su, poštujući praksu oba navedena suda, implementirali data rješenja u toku svojih postupaka i tako pružali zaštitu jednom od najznačajnijih ljudskih prava. Ova rješenja su posebno izražena donošenjem planova za rješavanje predmeta, ali su redovni sudovi bili dužni, u onim postupcima u kojima je Ustavni sud BiH utvrdio kršenje prava na pravično suđenje zbog nedonošenja odluke u razumnom roku, prioritarno rješavati i te predmete.⁷

Ustavni sud BiH ukazao je na činjenicu da zaprima neuporedivo najveći broj apelacija koje se odnose na povredu prava na donošenje odluke u razumnom roku, odnosno nepostojanje djelotvornog pravnog lijeka u vezi sa tim pravom, u odnosu na druge

² Ustav Bosne i Hercegovine - Ustav BiH, Sarajevo, OHR, Office of the High Representative, javno dostupno na internet adresi Ustavnog suda BiH: https://www.ustavisud.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf, (15.04.2026.)

³ Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda od 04.11.1950. godine, Službeni glasnik BiH, broj 06/99; dalje u tekstu: EKLJP. Primjera radi, Evropski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP) je, tokom 2024. godine, u 1.102 predmeta izrekao presude, od čega se u 485 presuda odnosilo na član 6. EKLJP. Vidi Godišnji izvještaj Evropskog suda za ljudska prava 2024., 36, dostupno na: <https://www.echr.coe.int/annual-reports>, (16.04.2026.) U odnosu na BiH u toj godini izrečene su dvije presude, od čega se jedna odnosi na povredu člana 6. EKLJP. Tokom 2023. godine su donesene dvije presude u odnosu na BiH, od čega se jedna odnosi na povredu člana 6. EKLJP.

⁴ Ustavni sud BiH je u Odluci broj U-5/04 od 27.01.2006 godine zauzeo stav da Konvencija ne može imati primat, odnosno superiorniji status u odnosu na Ustav BiH, jer je ona kao međunarodni dokument stupila na snagu temeljem Ustava BiH.

⁵ O tome i: Sadiković, Č., Evropsko pravo ljudskih prava, Magistrat, Sarajevo 2001.

⁶ Vidi: Martini, D., Pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u parničnim postupcima u Bosni i Hercegovini, magistarski rad, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, 2026.

⁷ Vidi Odluku Ustavnog suda BiH AP-1356/17 od 06.11.2018. godine u kojoj Ustavni sud BiH navodi da povreda prava na suđenje u razumnom roku nije izolirani incident ni posljedica posebnih okolnosti konkretne pravne stvari, nego odraz sistemskih nedostataka u organizovanju pravosuđa.

zemlje (npr. zemlje u regionu) koje, u pravilu, imaju poseban zakon prema kojem se građani mogu obraćati redovnim sudovima ili drugim organima zbog nedonošenja odluke u razumnom roku.⁸ Ministarstvo pravde BiH je, u predmetu koji se vodio pred Ustavnim sudom BiH, dostavilo informaciju o poduzetim koracima koji bi doveli do djelotvornog pravnog lijeka u domaćem sistemu, pored apelacije.⁹ U oktobru 2018. godine osnovana je radna grupa koja je trebala da izradi prijedlog zakona za sprečavanje kršenja prava na suđenje u razumnom roku.¹⁰

Shodno uputama Ustavnog suda BiH, takvi propisi su doneseni, pa su trenutno u BiH na snazi četiri zakona o zaštiti prava na pravično suđenje u razumnom roku, i to na nivou Republike Srpske¹¹, Brčko Distrikta¹², BiH¹³, i na nivou FBiH, koji je donesen tek 2025. godine.¹⁴ Sa donošenjem ovih zakona otvorena je nova etapa u pružanju zaštite pravu na suđenje u razumnom roku. U tom smislu sada postoji mogućnost da građani zahtijevaju i ostvare pravo na pravično suđenje u razumnom roku pred redovnim sudovima. Ovim zakonima se, primarno, obezbjeđuje novo procesno sredstvo kako bi strankama bilo zagarantovano pravo na suđenje u razumnom roku, te bi posljedično trebalo rezultirati efikasnijom i ekonomičnijom zaštitom ovog prava i smanjenjem broja apelacija pred Ustavnim sudom, ali i predstavki pred ESLJP.¹⁵

2. Analiza pravnog okvira Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku Federacije BiH

Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku Federacije BiH stupio je na snagu 12. decembra 2025. godine. Već u prvim odredbama definirani su predmet i svrha ovog Zakona. Zakon propisuje načine, uvjete i postupak zaštite prava na suđenje u razumnom roku u sudskim postupcima koji se vode pred nadležnim sudovima i tužilaštvima u postupcima istrage u Federaciji BiH¹⁶, a isti je donesen sa ciljem da se spriječi nastajanje povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku, odnosno da pruži sudsku zaštitu u slučaju povrede tog prava kao i ostvarenje primjerene naknade za povredu prava.¹⁷

Prema metodologiji podjele pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, postoje tri osnovna sistema zaštite: preventivni, kompenzacijski i kombinovani sistem. Osnovna svrha preventivnog sistema je sprečavanje daljeg odugo-

⁸ Analiza pravnog okvira kojim se reguliše zaštita prava na suđenje u razumnom roku, Katarina Manojlović Andrić, Zvonko Mijan, april 2021. str. 10

⁹ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-888/18 od 10.04.2019. godine.

¹⁰ D. Martini, *op.cit.*, 8.

¹¹ Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku u Republici Srpskoj - Zakon o razumnom roku RS, Službeni glasnik RS, broj 99/20.

¹² Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku u Brčko distriktu BiH - Zakon o razumnom roku BD, Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj 2/21.

¹³ Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku pred Sudom Bosne i Hercegovine - Zakon o razumnom roku BiH, Službeni list BiH, broj 40/22.

¹⁴ Zakon o zaštiti prava na pravično suđenje u razumnom roku u FBiH, Službene novine FBiH, broj 92/25, dalje u tekstu: Zakon.

¹⁵ Jevtić, V.V., Zaštita prava na suđenje u razumnom roku, Pravni život, broj 11/2015, 682.

¹⁶ Član 1. Zakona.

¹⁷ Član 2. Zakona.

vlačenja postupka i njegovo efikasnije okončanje. Suština ovog sistema ogleda se u mogućnosti stranaka da, još tokom trajanja postupka, zahtijevaju preduzimanje mjera radi ubrzanja postupanja i donošenja odluke u razumnom roku. U okviru preventivne zaštite zahtjev za ubrzanje postupka, odnosno zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku¹⁸, kao mehanizmi kojima se nastoji osigurati djelotvornost sudske zaštite prije nastupanja težih posljedica povrede tog prava.

Za razliku od preventivnog, kompenzacijski sistem zaštite zasniva se na pružanju naknade zbog već nastale povrede prava na suđenje u razumnom roku, te se primjenjuje u situacijama kada je postupak trajao nerazumno dugo, uslijed čega je stranci pričinjena određena šteta ili povreda njenog prava na pravično suđenje. Osnovni instrument ovog sistema predstavlja zahtjev za isplatu primjerene naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, kojim se nastoji ublažiti posljedica prekomjernog trajanja postupka i pružiti satisfakcija oštećenoj strani.¹⁹

Kombinovani sistem pravne zaštite koristi preventivna sredstva, ali i kompenzacije za postupke koji su već okončani, a u toku kojih je došlo do povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku.²⁰ Ovaj sistem omogućuje istovremeno sprečavanje daljeg trajanja povrede i ostvarivanje naknade u slučajevima kada je do povrede već došlo. Na taj način strankama se pruža sveobuhvatnija i djelotvornija pravna zaštita. U savremenim pravnim sistemima kombinovani model zaštite smatra se najefikasnijim oblikom pravne zaštite prava na suđenje u razumnom roku, jer osigurava ravnotežu između preventivnog djelovanja i naknadne satisfakcije zbog povrede. Upravo iz ovih razloga i BiH teži uspostavljanju ovakvog sistema zaštite, u skladu sa standardima ESLJP i država članica EU.

Iz odredbe člana 5. Zakona jasno proizlazi da je i u BiH uspostavljen kombinovani sistem zaštite, odnosno da su pravna sredstva za zaštitu prava na pravično suđenje u razumnom roku:

- zahtjev za zaštitu prava na pravično suđenje u razumnom roku, i
- isplata primjerene naknade u slučaju povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku.

Oba predviđena pravna sredstva treba da omoguće što djelotvorniju i stvarnu zaštitu prava na pravično suđenje u razumnom roku.²¹ Jedini način da ostvare svoj cilj jeste ako sudije i tužioci budu postupali po zahtjevima/tužbama blagovremeno, uz istovremeno praćenje prakse Ustavnog suda BiH i ESLJP. Osnovni cilj zahtjeva je da spriječi povredu prava, ali ukoliko je do povrede ipak došlo, onda je cilj zahtjeva da ukloni dalje povređivanje prava na suđenje u razumnom roku. To su preventivni ciljevi. Isplata primjerene naknade je kompenzatorno pravno sredstvo i bit će djelotvorno samo ukoliko zadovoljenje bude adekvatno i srazmjerno učinjenoj povredi. Preventiv-

¹⁸ Vidi član 5. Zakona.

¹⁹ Član 5. Zakona. Vidi i član 4. stav 1. tačka 2. Zakona o razumnom roku RS i član 6. stav 1. tačka b. Zakona o razumnom roku BiH.

²⁰ Marković, I., Pravo na suđenje u razumnom roku, Zbornik radova Izazovi pravnom sistemu, Istočno Sarajevo 2021, str. 325.

²¹ O zaštiti prava na pravično suđenje u razumnom roku vidi i: O. Balatska, T. Lotysh, The Right to a Fair Trial: Between Normative Doctrine and Practice in the Face of Global Challenges, Comparative Law Review 30, 2024, 35-61.

na pravna zaštita ima značajnu prednost u odnosu na sredstvo koje pruža isključivo kompenzaciju, jer omogućava pravovremeno sprečavanje daljih povreda prava u istom postupku. Za razliku od kompenzacijskog sistema, koji djeluje naknadno i usmjeren je na otklanjanje posljedica, preventivni sistem djeluje unaprijed, nastojeći spriječiti samo nastupanje povrede prava.²²

2.1. Kriteriji za ocjenu razumnosti dužine trajanja postupka za zaštitu prava

Zakon je taksativno propisao kriterije za ocjenu razumnosti dužine trajanja postupka. Bitno je napomenuti da su ovi kriteriji zapravo izvedeni uvažavajući standarde ESLJP i Ustavnog suda BiH.²³ Kada nadležni sud odlučuje o pravim sredstvima za zaštitu prava na pravično suđenje u razumnom roku, vodi računa naročito o slijedećem: a) složenost predmeta u činjeničnom i pravnom smislu, b) aktivnost suda, tužilaštva i drugih tijela, c) ponašanje podnosioca pravnog sredstva, d) značaj predmeta za podnosioca pravnog sredstva, e) zakonske odredbe o hitnosti postupka, f) ukupna dužina trajanja postupka.²⁴ Iz citirane odredbe jasnim proizlazi da se radi o zatvorenoj listi kriterija, odnosno da ne mogu postojati i ne druge okolnosti koje bi sud mogao uzeti u obzir prilikom odlučivanja o zahtjevu nezadovoljne stranke.

Sudsku zaštitu u slučaju povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku može tražiti svaka nezadovoljna stranka u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije odlučio u razumnom roku njenim građanskim pravima ili obavezi ili optužbi za krivično djelo, kao i svaka stranka u toku istrage pred nadležnim tužilaštvom.²⁵

Prije analize ovih kriterija, važno je istaći da Zakon ne definiše šta je to razuman rok. Posebno je zanimljivo da i ESLJP ni u jednoj svojoj odluci nije precizno odredio vremenski okvir koji bi se mogao smatrati razumnim rokom za okončanje sudskog postupka, a čijim bi prekoračenjem automatski došlo do povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku. Umjesto postavljanja strogo određenih vremenskih granica, ESLJP ocjenu razumnosti trajanja postupka vrši u svakom konkretnom slučaju, uzimajući u obzir posebne okolnosti i specifičnosti predmeta.²⁶

Pojam razumnog roka²⁷ predstavlja pravni standard koji u svojoj praksi koriste kako ESLJP²⁸, tako i Ustavni sud BiH. Kao i kod drugih pravnih standarda, njego-

²² Jevtić, V.V., *op.cit.*, 682.

²³ Član 6. Zakona.

²⁴ Prema odredbi člana 7. stav 1. tačka f. Zakona o razumnom roku pred Sudom BiH, osim ovih, naveden je i kriterij nepredviđenih vanrednih okolnosti.

²⁵ Član 4. Zakona.

²⁶ Kod utvrđivanja da li je došlo do povrede prava na razuman rok, ESLJP procjenjuje kriterije za računanje roka, pojma građanskih obaveza i prava, složenost pravnih i faktičkih pitanja konkretnog slučaja, ponašanje podnosioca, ponašanje sudskih i administrativnih organa i pravni interes. O tome vidi: Vodič kroz član 6. Europske konvencije o ljudskim pravima - Pravo na pošteno suđenje (građanski aspekt), Vijeće Evrope, Evropski sud za ljudska prava, 2022, 104. i dalje, javno objavljen i dostupan na internet adresi: <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Vodi%C4%8D%20kroz%20%C4%8Dlanak%206.%20Konvencije%20-%20gra%C4%91anski%20aspekt.pdf>, (15.04.2026.)

²⁷ O razumnom roku vidi i: Vuković, M., Je li “razuman rok” – isto što i “učinkovitost”?, Hrvatska pravna revija, mart, 2003.

²⁸ O praksi ESLJP vidi posebno: Lillo Lobos, R., *The European Court of Human Rights Case Law on Due Process Over Civil Matters, Understanding Due Process in Non-Criminal Matters: How to Harmonize Procedural Guarantees with the Right to Access to Justice*, Cham: Springer International Publishing, 2022, 109-155.

vo značenje nije moguće unaprijed potpuno precizno definisati, nego se sadržaj ovog pojma oblikuje kroz sudsku praksu i procjenu okolnosti svakog konkretnog slučaja. Pod razumnim rokom podrazumijeva se vremenski period koji je objektivno potreban da se otkloni pravna neizvjesnost u pogledu postojanja određenog prava ili obaveze. Njegova suština jeste da sudski postupci budu vođeni efikasno i bez nepotrebnog odugovlačenja, pri čemu se mora voditi računa o složenosti samog predmeta, ponašanju stranaka, odnosno o svim kriterijima koji su navedeni u odredbi člana 6. Zakona. Taj rok nije izričito određen vremenskim trajanjem u materijalnim i procesnim zakonima u BiH, iako procesni zakoni propisuju rokove za pojedinačne procesne radnje.²⁹

Složenost predmeta je objektivna okolnost koja definitivno utiče na trajanje postupka, ali pri tome se ne smije zaboraviti na zahtjeve za zakonitošću i efikasnošću postupka.³⁰ Kako sam zakonodavac propisuje riječ je o složenosti predmeta u činjeničnom smislu - što znači složenost pravno relevantnih činjenica koje treba utvrditi u postupku, kao i složenost u pravnom smislu - glede pravnih pitanja (materijalnih i procesnih) koje treba riješiti. Sasvim logično, što je predmet složeniji, to će biti potrebno srazmjerno duže vrijeme za njegovo razrješenje. Međutim, definicija složenog predmeta ne postoji, te se ona procjenjuje u svakom konkretnom slučaju.

Pri ocjeni složenosti postupka, sudovi posebno uzimaju u obzir prirodu pravnog odnosa, broj stranaka u postupku, obim dokaznog postupka, potrebu provođenja većeg broja vještačenja, kao i druge procesne radnje koje mogu uticati na trajanje postupka. Upravo zbog različitih činjeničnih i pravnih okolnosti, nije moguće unaprijed odrediti jedinstvene kriterije koji bi vrijedili za sve slučajeve, već se složenost cijeni u konkretnom slučaju. Iz sudske prakse moguće je izdvojiti nekoliko primjera složenih postupaka. Primjerice, u postupku u kojem je trebalo utvrditi da li apelantici pripada pravo na naknadu nematerijalne štete zbog smrti bliskog lica i visinu te štete, sud je uzeo da je taj postupak složen.³¹ Također, postupak utvrđivanja očinstva, u kojem je trebalo izvršiti ekshumaciju leša³², zatim postupak utvrđivanja sticanja bez osnova³³, kao i postupak u kojem je bilo potrebno izvršiti diobu nekretnine³⁴, sud je smatrao da se radi o složenim postupcima.

Drugi kriterij koji propisuje zakonodavac jeste aktivnost suda³⁵, tužilaštva i drugih tijela. Suština ovog kriterija ogleda se u procjeni da li su nadležni organi preduzimali sve potrebne procesne radnje i mjere sa ciljem da se postupak okonča u razumnom roku, bez nepotrebnog odugovlačenja. Pri tome se posebno cijeni dinamika postupa-

²⁹ Priručnik za primjenu kodeksa sudijske etike i kodeksa tuzilačke etike, USAID, Sarajevo 2019, 132. O tome i: Martini, D., *op.cit.*, 84.

³⁰ Knežević, Z. M., *et.al.*, Vodič za suđenje u razumnom roku, Ustavni sud Bosne i Hercegovine i The AIRE centar, Sarajevo 2021, 36.

³¹ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 4609/16 od 11. septembra 2018. godine.

³² Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 1539/05 od 16. januara 2006. godine.

³³ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 1266/14 od 17. marta 2015. godine.

³⁴ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 933/15 od 15. septembra 2016. godine.

³⁵ Ustavni sud BiH u Odluci broj AP-3688/20 od 10.12.2020. godine, u tački 40. zauzima stav da činjenica da u postupku o izdržavanju i čuvanju maloljetne djece ni nakon tri godine i devet mjeseci nije donesena pravosnažna odluka, pri čemu je utvrđen period od devet mjeseci potpune pasivnosti suda (izuzev razdoblja od marta do polovine maja 2020. godine), predstavlja neadekvatno upravljanje postupkom i direktnu povredu standarda prava na suđenje u razumnom roku.

nja suda, efikasnost u zakazivanju i održavanju ročišta, dužina perioda neaktivnosti u predmetu, kao i ukupna organizacija rada suda. Iz prakse ESLJP može se utvrditi nekoliko okolnosti koje mogu dovesti do zaključka da je došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku.³⁶ Posebno se izdvajaju: neadekvatna organizacija sudova, loše provedene reforme pravosudnog sistema i nedovoljan broj sudija, česta promjena sudija u istom predmetu koja je dovela do odugovlačenja postupka, sistemski nedostaci u nacionalnom procesnom zakonodavstvu, sudske greške u primjeni prava, a naročito u primjeni pravila postupka i sl.³⁷

Treći kriterij jeste ponašanje podnosioca pravnog sredstva, odnosno njegovo držanje tokom postupka. Do produženja trajanja postupka može doći i uslijed ponašanja samog podnosioca zahtjeva, naročito ukoliko ne prisustvuje zakazanim ročištima, čime može uzrokovati nepotrebno odlaganje i odgađanje ročišta, ili dovesti do toga da se tužba smatra povučenom. Osim toga, negativan uticaj na efikasnost postupka imaju česti i neopravdani zahtjevi za odlaganje ročišta, podnošenje molbi za produženje roka, nedostavljanje tačnih adresa, kao i učestala promjena punomoćnika tokom trajanja postupka.³⁸ Na dugotrajnost postupka mogu uticati i situacije u kojima stranka iznosi nove činjenice koje zahtijevaju dodatnu provjeru, a koje se naknadno pokažu netačnim, kao i slučajevi kada ne dostavi potrebnu dokumentaciju neophodnu za nesmetano vođenje postupka.³⁹ Dakle, ne mora značiti da će svaki podnesen zahtjev i uloženo pravno sredstvo biti osnovani. Posebno se cijeni aktivnost podnosioca pravnog sredstva i njegov odnos spram postupka u kojem učestvuje, pa ako on sam nije poštovao previđene rokove i nemarno se odnosio prema svojim ovlaštenjima i obavezama, takav zahtjev neće biti uzet u razmatranje, niti će se smatrati da je učinjena povreda prava na pravično suđenje.

Četvrti kriterij odnosi se na značaj koji konkretni predmet ima za podnosioca pravnog sredstva. Pri ocjeni da li je postupak vođen u razumnom roku, ne uzima se u obzir isključivo njegovo ukupno trajanje, već i važnost koju ishod postupka ima za lični, porodični, profesionalni ili imovinski položaj stranke.⁴⁰ Ukoliko je predmet od naročitog značaja za podnosioca ili postoji opasnost da bi odugovlačenje moglo izazvati ozbiljne posljedice po njegova prava i interese, od suda se očekuje viši stepen ažurnosti, pažnje i efikasnosti u postupanju. U takvim situacijama, ono što bi se u nekim drugim predmetima moglo smatrati objektivno prihvatljivim trajanjem postupka, može predstavljati povredu prava na suđenje u razumnom roku. Zbog toga su sudovi oba-

³⁶ Vidi: Potočnjak, Ž., Zaštita prava na suđenje u razumnom roku - Neki prijedlozi za unaprijeđenje hrvatskog sustava na temelju stranih iskustava, Hrvatska pravna revija, broj 5, 2005.

³⁷ Vodič kroz član 6. Europske konvencije o ljudskim pravima - Pravo na pošteno suđenje (građanski aspekt), Vijeće Evrope, Evropski sud za ljudska prava, 2022, 18-19.

³⁸ Prelević, T. G., Pravo na suđenje u razumnom roku, Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2009, 29.

³⁹ Primjerice, Ustavni sud BiH je, analizirajući apelantovo ponašanje, utvrdio da je apelant Općinskom sudu podnio više prijedloga za određivanje privremene mjere sa mjerom osiguranja, te prijedlog za izuzeće postupajućeg sudije, što jeste apelantovo zakonsko pravo, ali je uticalo na složenost i dužinu trajanja predmetnog postupka. Vidi Odluku Ustavnog suda BiH broj: AP-3944/21 od 12.01.2022. godine, tačka 49.

⁴⁰ Vidi i: Crnić, I., Hrvatska sudbena vlast i pravo na suđenje u razumnom roku, Hrvatska pravna revija, novembar, 2002, 125.

vezni da posebnu pažnju posvete predmetima koji, po svojoj prirodi, zahtijevaju hitno postupanje. Naročito se ističu postupci koji se odnose na radne sporove, izdržavanje, starateljstvo nad djecom, porodične odnose, socijalna prava i slično. U ovim predmetima dugotrajnost postupka može dovesti do ozbiljnih posljedica po svakodnevni život i pravni položaj stranke. I na kraju, primjena ovog kriterija treba da podrazumijeva i lične okolnosti podnosioca zahtjeva, uključujući njegovo zdravstveno stanje, lične okolnosti, zdravstveno stanje, životnu dob ili neke druge okolnosti koje mogu uticati na stepen hitnosti postupanja.

Peti kriterij podrazumijeva hitnost postupanja koja je već unaprijed određena zakonskim odredbama. Tako prema članu 7. Zakona previđeno je da je postupak za zaštitu prava na pravično suđenje u razumnom roku hitan i ima prvenstvo u odlučivanju u odnosu na druge predmete. Slična zakonska rješenja postoje i u drugim propisima, kao što su primjerice propisi koji se odnose na radne sporove, antidiskriminacione sporove, porodične odnose, mjere osiguranja, smetanje posjeda i slično, kod kojih bi dugotrajnost postupka mogla proizvesti ozbiljne posljedice po prava i interese stranaka. Time zakonodavac jasno ukazuje na posebnu obavezu sudova i drugih nadležnih organa da postupaju sa povećanim stepenom efikasnosti i ažurnosti, poduzimajući sve procesne radnje bez nepotrebnog odlaganja. Međutim, zahtjev za hitnim postupanjem ne znači da se efikasnost ostvaruje na štetu zakonitosti i pravilnosti rada. Zbog toga su sudovi dužni uspostaviti ravnotežu između potrebe za brzim odlučivanjem i obaveze donošenja zakonitih i pravilnih odluka zasnovanih na potpuno i pravilno utvrđenom činjeničnom stanju.

Posljednji kriterij koji zakonodavac uzima u obzir jeste ukupna dužina trajanja postupka, pri čemu se ono posmatra u svjetlu svih okolnosti konkretnog slučaja. Drugim riječima, procjenjuje se da li je postupak, od trenutka njegovog pokretanja pa do konačnog okončanja, trajao duže nego što je bilo potrebno. Pri toj procjeni ne uzima se u obzir samo broj godina ili mjeseci, već i svi drugi relevantni faktori iz člana 6. Zakona. Tek sagledavanjem svih tih okolnosti moguće je zaključiti da li je postupak vođen i okončan u razumnom roku, ili je došlo do povrede prava na pravično suđenje.

2.2. Postupak po zahtjevu za zaštitu prava na pravično suđenje u razumnom roku

Zahtjev se podnosi nadležnom sudu ili tužilaštvu pred kojim se vodi postupak, ali ne prije njegovog okončanja⁴¹, a isti treba da obuhvata niz podataka vezanih kako za postupak, ali tako i za same podnosiocce i to slijedeće podatke: a) lično ili poslovno ime stranke i njeno prebivalište, boravište ili sjedište, b) lično ili poslovno ime zastupnika ili punomoćnika stranke i njegovo prebivalište, boravište ili sjedište, c) naziv suda pred kojim se vodi postupak ili naziv tužilaštva pred kojim se vodi istraga, d) poslovni broj sudskog ili tužilačkog predmeta, e) vrijeme trajanja sudskog postupka ili postupka pred tužilaštvom, f) podatke o predmetu suđenja ili istrage koji ukazuju na to da sud ili tužilaštvo nepotrebno kasni s odlučivanjem, g) obrazloženje zahtjeva kojim dokazuje da je povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku, h) zahtjev za isplatu primjerene naknade, i) svojeručni potpis stranke ili zastupnika ili punomoćnika stranke.⁴² Ovi

⁴¹ Član 8. Zakona.

⁴² Član 10. Zakona.

elementi zahtjeva su bitni, jer sud može da odbaci zahtjev ako nedostaje neki od bitnih elemenata bez kojih se ne može odlučivati o zahtjevu.⁴³

O podnesenom zahtjevu odlučuje predsjednik suda ili glavni tužilac.⁴⁴ Međutim, predsjednik suda ili glavni tužilac godišnjim rasporedom poslova može odrediti jednog ili više sudija ili tužilaca da pored njega vode postupak ili odlučuju o zahtjevu,⁴⁵ s tim da o zahtjevu ne može odlučivati sudija, odnosno tužilac koji je postupao ili postupa u predmetu povodom kojeg je zahtjev upućen.⁴⁶ Postupak je jednostranački,⁴⁷ bez održavanja rasprave,⁴⁸ što znači da se radi isključivo o pismenom postupku. Zakon propisuje mogućnost odlučivanja o zahtjevu sa ili bez ispitnog postupka.

Bez ispitnog postupka, predsjednik suda rješenjem odbacuje zahtjev u dva slučaja, i to: - ako je zahtjev nepotpun pa onemogućava da se po njemu postupa, ili – ako je zahtjev podnijela neovlaštena osoba. Protiv rješenja kojim se odbacuje zahtjev nije dozvoljena žalba.⁴⁹ Također, ukoliko iz sadržaja samog zahtjeva proizlazi da je zahtjev očigledno neosnovan, s obzirom na trajanje postupka koje je navedeno u zahtjevu, takav zahtjev predsjednik suda, bez provođenja ispitnog postupka, odbija.⁵⁰

Provođenje ispitnog postupka podrazumijeva da predsjednik suda, u roku od osam dana od dana prijema zahtjeva, zahtijeva od postupajućeg sudije ili predsjednika vijeća koji postupa u predmetu, da istom dostavi izvještaj o dužini trajanja postupka, da iznese razloge zbog kojih postupak nije okončan, te da dostavi svoje mišljenje, odnosno procjenu u kojem roku se predmet može riješiti.⁵¹ Jezičkim tumačenjem ove odredbe proizlazi obaveza predsjednika suda da zatraži od sudije koji postupa u predmetu ove podatke, a postupajući sudija je dužan dostaviti izvještaj predsjedniku suda odmah, a najkasnije u roku od osam dana⁵² od dana traženja podataka. Predsjednik suda može izvršiti i uvid u spis predmeta.

Prilikom odlučivanja o zahtjevu, predsjednik suda razmatra izvještaj postupajućeg sudije, te uzima u obzir kriterije za ocjenjivanje razumnosti dužine trajanja postupka i shodno rezultatima te ocjene, donijet će rješenje kojim odbija ili usvaja zahtjev. U rješenju kojim usvaja zahtjev, predsjednik suda dužan je odrediti rok u kojem je postupajući sudija ili predsjednik vijeća dužan da riješi predmet, ali ne duži od šest mjeseci od dana donošenja rješenja. Tim istim rješenjem, predsjednik suda odlučuje i o zahtjevu za isplatu primjerene naknade stranci zbog povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku, ukoliko je isti podnesen. Ovo rješenje predsjednik suda dostavlja stranci koja je podnijela zahtjev i postupajućem sudiji.⁵³ Ukoliko je zahtjev za zaštitu prava

⁴³ Član 12. stav 1. Zakona.

⁴⁴ Član 10. stav 1. Zakona. Zakon o razumnom roku RS propisuje da, ako se radi o predmetu u kojem postupa predsjednik suda, o zahtjevu za ubrzanje postupka odlučuje zamjenik predsjednika suda. Vidi član 6. stav 2. Zakona o razumnom roku RS.

⁴⁵ Član 10. stav 2. Zakona.

⁴⁶ Član 10. stav 3. Zakona.

⁴⁷ Martini, D., *op.cit.*, 100.

⁴⁸ Član 10. stav 4. Zakona.

⁴⁹ Član 12. stav 1. Zakona.

⁵⁰ Član 12. stav 2. Zakona.

⁵¹ Član 11. Zakona.

⁵² Član 11. stav 2. Zakona.

⁵³ Član 13. stav 3. Zakona.

usvojen, protiv tog rješenja nije dopuštena žalba. Postupajući sudija dužan je, ukoliko ne riješi predmet u roku koji mu je ostavio predsjednik suda u rješenju, u roku od 15 dana od dana isteka tog roka, dostaviti pismeni izvještaj predsjedniku suda o razlozima nepostupanja po rješenju.⁵⁴

Ukoliko predsjednik suda ocijeni da je zahtjev neosnovan, isti će odbiti rješenjem. Sva rješenja moraju biti obrazložena, i ne smiju uticati na činjenična i pravna pitanja koja su predmet suđenja. Protiv rješenja kojim je odbijen zahtjev, stranka ima pravo žalbe u roku od osam dana od dana prijema rješenja predsjednika suda. Stranka ima pravo žalbe i ukoliko predsjednik suda ne odluči o njenom zahtjevu u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva.⁵⁵

O žalbi odlučuje predsjednik neposredno višeg suda, i to putem predsjednika suda koji je u prvom stepenu odlučivao o zahtjevu, Ako je o zahtjevu odlučivao predsjednik Vrhovnog suda Federacije BiH, postupak po žalbi vodi i odlučuje vijeće Upravnog odjeljenja Vrhovnog suda Federacije BiH, koje je sastavljeno od troje sudija.⁵⁶

Postupak po žalbi je, također, jednostranački, jer se ista ne dostavlja na odgovor niti se održava rasprava. Predsjednik neposredno višeg suda dužan je odlučiti o žalbi u roku od 30 dana od dana prijema žalbe. Drugostepeni sud može rješenjem žalbu odbiti kao neosnovanu i potvrditi prvostepeno rješenje ili žalbu uvažiti i preinačiti prvostepeno rješenje.⁵⁷

Zakon ostavlja mogućnost stranci da ponovo podnese zahtjev za zaštitu prava na pravilno suđenje u razumnom roku i u situacijama kada prethodni zahtjev nije bio uspješan. Tako, ako je zahtjev odbačen zbog neurednosti, odnosno zbog toga što nije sadržavao sve elemente iz člana 9. Zakona, stranka ima pravo podnijeti novi zahtjev nakon otklanjanja nedostataka. Također, stranka čiji je zahtjev odbijen, a protiv takve odluke nije izjavila žalbu, može ponovo podnijeti zahtjev nakon proteka roka od šest mjeseci od dana prijema rješenja kojim je zahtjev odbijen. Isto pravo ima i stranka čija je žalba odbijena, s tim da se novi zahtjev može podnijeti po isteku šest mjeseci od prijema rješenja o odbijanju žalbe.⁵⁸ Na taj način, zakonodavac omogućava strankama da, i nakon prethodno neuspješnog obraćanja sudu, ponovo zatraže zaštitu svog prava, vodeći računa da postupak bude dostupan i djelotvoran pravni mehanizam.

3. Kritički osvrt na zakonodavni model zaštite prava na suđenje u razumnom roku

Cilj donošenja navedenog Zakona jeste spriječiti nastajanje povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku, kao i osiguravanje djelotvorne sudske zaštite i primjerene naknade u slučajevima kada do povrede tog prava ipak dođe, a što je izričito i propisano članom 2. Zakona. Iz samog zakonskog određenja može se zaključiti da je zakonodavac nastojao uspostaviti mehanizam koji će imati kako preventivnu, tako i zaštitnu funkciju u ostvarivanju prava na pravično suđenje u razumnom roku. Međutim, ana-

⁵⁴ Član 13. stav 5. Zakona.

⁵⁵ Član 14. Zakona.

⁵⁶ Član 15. stav 3. Zakona.

⁵⁷ Član 15. stav 4, 5 i 6. Zakona.

⁵⁸ Član 16. Zakona.

lizom daljih zakonskih odredbi uočava se da preventivna funkcija Zakona nije u potpunosti razvijena. Naime, Zakon ne predviđa posebno pravno sredstvo čija bi osnovna svrha bila ubrzanje postupka prije nego što dođe do same povrede prava, odnosno ne poznaje zahtjev za ubrzanje postupka kao samostalno preventivno pravno sredstvo. Umjesto toga, zakonodavni model zasniva se na zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku uz mogućnost dosuđivanja naknade zbog već nastale povrede.

Takvo rješenje ukazuje da se zakonodavac opredijelio za tzv. kombinovano, odnosno ubrzavajuće-odštetno pravno sredstvo iz člana 13. stav 2. Zakona, koje istovremeno ima funkciju ubrzanja postupka i ostvarivanja naknade. S druge strane, nije predviđeno posebno ubrzavajuće pravno sredstvo koje bi imalo isključivo preventivnu funkciju i omogućilo stranci da još tokom trajanja postupka zahtijeva njegovo efikasnije vođenje radi sprečavanja nastanka povrede. Zbog toga se može zaključiti da je zakonodavni model u Federaciji BiH više usmjeren na otklanjanje posljedica već nastale povrede nego na njeno sprečavanje, iako je upravo preventivna zaštita jedan od osnovnih ciljeva savremenih sistema zaštite prava na pravično suđenje u razumnom roku.

Pitanje izbora zakonodavnog modela, kao i načina njegovog uređenja, prepušteno je zakonodavcu, koji pri tome cijeni njegovu opravdanost i svrsishodnost. Međutim, s obzirom da pravna sredstva za zaštitu na suđenje u razumnom roku moraju biti učinkovita, mišljenja smo da se izostankom modela ubrzavajućeg pravnog sredstva ta učinkovitost neće postići. Ovo iz razloga što je najučinkovitije rješenje za sprječavanje nerazumno dugog trajanja sudskih postupaka pravno sredstvo namijenjeno ubrzanju postupka, dok do povrede još nije došlo. Takvo pravno sredstvo treba ponajprije imati preventivnu svrhu kako bi spriječilo da do povrede prava na suđenje u razumnom roku uopće dođe. Istina, pravno sredstvo namijenjeno samo ubrzanju postupka ne može biti učinkovito za ispravljanje onih situacija u kojima postupak već predugo traje, odnosno u kojem je već došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku. Ono stoga mora biti popraćeno i odštetnim pravnim sredstvom.

Zakonodavac je, opredjeljujući se za tzv. kombinovano, ubrzavajuće-odštetno pravno sredstvo, sigurno imao u vidu stajalište ESLJP u predmetu *Cocchiarella protiv Italije*⁵⁹ (br. 64886/01, §§ 74. – 76., presuda od 29. marta 2006.) u kojem je zauzet stav da ubrzavajuće sredstvo u postupku koji već nerazumno dugo traje, dakle, u kojem je već nastupila povreda tog prava, nije učinkovito ako nije popraćeno i odštetnim pravnim sredstvom. Prihvatanjem kombiniranog, ubrzavajuće-odštetnog pravnog sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku je učinkovito za popravljavanje onih situacija u kojima je do povrede već došlo, međutim, kako je već rečeno, nije učinkovito za sprečavanje predstojećih povreda prava na suđenje u razumnom roku, što će praksa zasigurno pokazati.

Zaključno, zakonodavac se trebao opredijeliti i za drugo pravno sredstvo - zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku (tzv. ubrzavajuće pravno sredstvo) koje

⁵⁹ ESLJP je, u ovom predmetu, u kojem dosuđena naknada aplikantu nije isplaćena duže od tri godine, naveo da rok za isplatu dosuđenih sredstava ne bi smio premašiti šest mjeseci od trenutka kada je odluka kojom je dosuđena naknada postala izvršna. Vidi: Presuda ESLJP, *Cocchiarella protiv Italije*, Zahtjev broj 64886/01 od 29.03.2006. godine, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appid%22:%5B%2264886/01%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-72929%22%5D%7D>, (05.05.2026.)

ima preventivnu ulogu a koje pravno sredstvo postoji u Zakonima o zaštiti prava na ruđenje u razumnom roku na nivou BiH, RS i Brčko Distrikta. Uporedna zakonodavstva također regulišu ovo drugo, tzv. ubrzavajuće pravno sredstvo (npr. Republika Hrvatska, Republika Crna Gora i Republika Srbija). U tom smislu, Ustavni sud Republike Hrvatske je, donio dvije odluke⁶⁰, nakon čijih donošenja je zakonodavac u Republici Hrvatskoj izmijenio Zakon o sudovima⁶¹, kojim je regulisano pitanje suđenja u razumnom roku. Osim navedenog, u predmetima *Grzinčić protiv Slovenije*⁶², te *Vukelić protiv Crne Gore*⁶³ ESPLJ je ocijenio djelotvornim zakonodavne modele u kojima se koristiti odštetno pravno sredstvo pod uvjetom da su stranke prethodno iskoristile (uspješno ili bezuspješno) pravno sredstvo koje služi samo za ubrzanje postupka.

Da je riječ o samo jednom, kombinovanom pravnom sredstvu, možemo zaključiti primjenom gramatičkog, sistemskog i teleološkog tumačenja zakonskih odredbi. Naime, zakonodavac, izuzev u odredbi člana 6., koristi izraz „pravno sredstvo“ u jednini, što je vidljivo iz članova 2., 5., 10. stav 3. i 13. stav 2. Zakona. Takva terminološka dosljednost ukazuje na namjeru zakonodavca da uspostavi jedno pravno sredstvo koje u sebi objedinjuje više funkcija, a ne više međusobno odvojenih pravnih mehanizama zaštite. Također, da se zaista radi o samo jednom zahtjevu, dodatno proizlazi i iz odredbe člana 9. Zakona, kojom je propisan sadržaj zahtjeva. Iz te odredbe može se zaključiti da stranka podnosi jedinstven zahtjev kojim istovremeno zahtijeva zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i ostvarivanje odgovarajuće naknade zbog povrede tog prava.

Takvo shvatanje potvrđuje i član 13. stav 2. Zakona, prema kojem će nadležni organ, ukoliko utvrdi da je zahtjev osnovan, donijeti rješenje kojim se određuje rok u kojem je sudija ili tužilac dužan okončati predmet, a koji u pravilu ne može biti duži od šest mjeseci od dana donošenja rješenja, te istovremeno dosuditi primjerenu naknadu stranci zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Iz samog sadržaja ove odredbe jasno proizlazi da zakonodavni model objedinjuje ubrzavajuću i kompenzirajuću funkciju u okviru jednog pravnog sredstva.

4. Normativni nedostaci i prijedlozi za izmjenu i dopunu Zakona za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku

Analizom zakonskih odredbi uočavaju se određeni normativni i sistemski nedostaci koji mogu otežati dosljednu i efikasnu primjenu Zakona u praksi. Iako donošenje Zakona predstavlja značaja korak u pravcu jačanja zaštite prava na pravično suđenje u razumnom roku, pojedina zakonska rješenja ostavljaju prostor za nejasnoće i različita tumačenja, zbog čega već sada postoji potreba za njegovim dodatnim normativnim usavršavanjem kroz izmjene i dopune.

⁶⁰ Vidi Odluku Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III-A-322/2014 od 23.12.2014. godine i Odluku Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-III-A-1031/2014 od 27.04.2016. godine.

⁶¹ Zakon o sudovima Republike Hrvatske – Zakon o sudovima RH, Narodne novine, broj 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22, 16/23, 155/23 i 36/24.

⁶² Presuda ESLJP, *Grzinčić protiv Slovenije*, Zahtjev broj br. 26867/02, od 03.05.2007. godine; <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-80457%22%5D%7D>, (05.05.2026.)

⁶³ Presuda ESLJP, *Vukelić protiv Crne Gore*, Zahtjev broj 58258/09, od 04.06.2013. godine; <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-120064%22%5D%7D>, (18.05.2026.)

Jedan od primjera takvih nedostataka uočava se u odredbi člana 10. stav 1. Zakona, u kojoj je načinjena nomotehnička greška, jer u istoj stoji da o Zahtjevu odlučuje predsjednik suda ili glavni tužilac ako se radi o predmetu u kojem postupa predsjednik suda ili glavni tužilac. Odredba je nepotpuna, te suprotna osnovnim ciljevima Zakona. Radi osiguranja jasnije i dosljednije primjene Zakona, navedenu odredbu je potrebno ispraviti na način da se izričito propiše da o zahtjevu iz člana 5. Zakona odlučuje predsjednik suda, odnosno glavni tužilac, a ako se radi o predmetu u kojem postupa predsjednik suda ili glavni tužilac o zahtjevu odlučuje zamjenik predsjednika suda ili zamjenik glavnog tužioca.

Nejasna je odredba iz člana 10. stav 2. Zakona, kojom je propisano da predsjednik suda ili glavni tužilac godišnjim rasporedom poslova može odrediti jednog ili više sudija ili tužilaca da pored njega vode postupak ili odlučuju o zahtjevu. Iz navedene odredbe, zbog navedenog veznika *ili*, bi se moglo zaključiti da zakon ostavlja mogućnost da jedan sudija vodi postupak, a da drugi sudija donosi odluku u tom postupku. U tom smislu, i ovu odredbu je nužno mijenjati i propisati da predsjednik suda ili glavni tužilac godišnjim rasporedom poslova može odrediti jednog ili više sudija ili tužilaca da pored njega vode postupak i odlučuju o zahtjevu.

Treće, sporna je primjena člana 12. stav 2. Zakona koja propisuje odbijanje zahtjeva bez provođenja ispitnog postupka, odnosno sporno je da li u tom slučaju stranka ima pravo na žalbu protiv rješenja kojim je njen zahtjev odbijen kao očigledno neosnovan. Kako Zakon u tom dijelu ne sadrži odredbu koja bi propisivala da stranka nema pravo na žalbu, *argumentum a contrario* dalo bi se zaključiti da stranka ima pravo na žalbu, jer žalba u ovom slučaju nije isključena. Pravo stranke na žalbu proizlazi i iz odredbe člana 16. Zakona koja normira pravo na podnošenje novog zahtjeva, jer se u toj odredbi ne navodi situacija iz člana 12. stav 2. Zakona. Dodatno, u odredbi člana 12. stav 2. Zakona načinjena je dodatna greška jer je navedeno da se zahtjev odbija bez ispitnog postupka i ako je, s obzirom na trajanje postupka koje je navedeno u prigovoru, očigledno neosnovan. Sasvim je jasno da se ne radi o prigovoru, nego o zahtjevu, te je potrebno izmijeniti taj stav tako da umjesto riječi prigovor, u odredbi stoji riječ zahtjev.

Zakon predviđa i druge slučajeve kada je zahtjev nedozvoljen, jer u odredbi člana 8. stav 2. izričito propisuje da se zahtjev može podnijeti sve dok se postupak ne okonča, te u odredbi člana 22. isključuje mogućnost podnošenja zahtjeva ukoliko je stranka podnijela apelaciju Ustavnom sudu BiH. Međutim, u odredbi člana 12. stav 1. propisuje da se zahtjev odbacuje ako ne sadrži sve potrebne elemente i ako ga je podnijela neovlaštena osoba, odnosno propušteno je normirati odbačaj za slučaj podnošenja zahtjeva unutar roka iz člana 8. stav 2. i za slučaj već podnesene apelacije, tako da je nužno propisati i da se zahtjev odbacuje i u drugim slučajevima određenim u Zakonu.

Odredbu člana 14. stav 1. Zakona je potrebno dodatno precizirati, odnosno dopuniti na način da se omogućiti delegiranje sudija godišnjim rasporedom za odlučivanje o žalbi, kao što je to već predviđeno u postupku odlučivanja o zahtjevu. Na taj način, osigurala bi se veća jasnoća u organizaciji postupanja, ali i efikasnije postupanje.

Određene nedoumice u primjeni može izazvati i odredba člana 14. stav 2. Zakona, koja nije dovoljno precizno normirana. Navedenom odredbom, kao što je već u prethodnom poglavlju navedeno, propisano je da stranka ima pravo na žalbu, ne samo protiv

rješenja iz stava 1. tog člana, već i u slučaju kada predsjednik suda ili glavni tužilac ne odluči o zahtjevu u roku od 30 dana od dana njegovog prijema. Dakle, Zakon predviđa mogućnost izjavljivanja žalbe zbog tzv. „šutnje“ uprave suda, ali ne uređuje, na dovoljno jasan način, postupanje drugostepenog suda u takvim situacijama. Naime, iz postojećeg zakonskog teksta nije moguće jasno zaključiti na koji način žalbeni organ treba odlučiti kada prvostepeni organ uopće nije odlučio o zahtjevu. Poseban problem predstavlja činjenica da su ovlaštenja žalbenog organa normirana tako da on može žalbu odbiti i potvrditi prvostepeno rješenje ili žalbu uvažiti i preinačiti prvostepeno rješenje, dok situacija u kojoj rješenje nije ni doneseno ostaje nedovoljno normirana. Iz tih razloga Zakon treba dopuniti odredbom koja bi, u slučaju kada je žalba izjavljena zbog toga što predsjednik suda ili glavni tužilac nije odlučio o zahtjevu u zakonom propisanom roku, normirala i taj drugostepeni postupak. Prijedlog dopune u tom dijelu bi bio da predsjednik neposredno višeg suda, odnosno glavni federalni tužilac, prilikom odlučivanja o žalbi, imaju ista prava i obaveze koje, prema odredbama članova 11.-13. Zakona ima predsjednik suda ili glavni tužilac, kojem je zahtjev prvobitno podnesen. Pored toga, nužno je propisati i od kada počinje teći rok za žalbu u slučajevima kada nije donesena odluka o zahtjevu, kao i jasno propisati procesni način postupanja drugostepenog organa, u ovim situacijama, a kako bi se osigurala dosljedna i ujednačena primjena Zakona u praksi.

Član 15. Zakona je, također, nepotpun i koji je, radi efikasnije primjene Zakona, potrebno dodatno normativno urediti. Tako bi stav 2. ovog člana trebalo dopuniti na način da se izričito propiše obaveza predsjednika suda ili glavnog tužioca, odnosno sudije ili tužioca određenog za odlučivanje o zahtjevu, da žalbu sa relevantnim podacima iz spisa predmeta odmah dostavlja predsjedniku neposredno višeg suda ili glavnom federalnom tužiocu.

Dodatno, član 15. stav 6. Zakona je potrebno dopuniti propisivanjem mogućnosti da sud žalbu odbaci kao neblagovremenu, nepotpunu ili nedopuštenu. Na taj način bi se jasnije uredile procesne pretpostavke za odlučivanje po žalbi i izbjegle eventualne dileme u primjeni Zakona. Pored navedenog, smatramo da bi bilo opravdano izričito isključiti mogućnost izjavljivanja revizije u predmetima koji se odnose na odlučivanje o zahtjevu za zaštitu prava na pravično suđenje u razumnom roku, imajući u vidu prirodu i hitnost ovih postupaka. Isto tako, Zakon bi trebalo dopuniti i odredbama koje bi preciznije uredile pitanje naknade štete u situacijama kada se organ javne vlasti pojavljuje kao stranka u sudskom postupku i podnosi zahtjev za zaštitu prava na pravično suđenje u razumnom roku, budući da ovo pitanje trenutno nije propisano.

4.1. Sporna pitanja i dileme u primjeni Zakona o zaštiti prava na pravično suđenje u razumnom roku

U primjeni Zakona već se mogu uočiti određena sporna pitanja i pravne dileme koje proizlaze iz nedovoljno preciznih i jasnih zakonskih odredbi. Posebno se to odnosi na pitanja procesne prirode, jer pojedine norme ostavljaju prostor za različita tumačenja u praksi. Upravo zbog toga, značajnu ulogu u razjašnjavanju spornih pitanja ima sudska praksa, koja će kroz primjenu Zakona pronaći praktična rješenja.

Prije svega, postoji dilema u pogledu primjene člana 9. u vezi sa članom 12. stav 1. Zakona. Naime, sporno je da li zahtjev treba odbaciti ukoliko isti ne sadrži i zahtjev za

isplatu primjerene naknade, već samo zahtjev za utvrđenje da je došlo do kršenja prava na suđenje u razumnom roku. Kako se na postupke iz ovog Zakona, shodno primjenjuju odredbe Zakona o vanparničnom postupku⁶⁴, ako ovim zakonom nije drugačije određeno, a kako se na vanparnične postupke u smislu odredbe člana 2. stav 1. Zakona o vanparničnom postupku primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku⁶⁵, mišljenja smo da odredbe Zakona nisu u dovoljnoj mjeri jasne da li sud ima ovlaštenje da postupi po članu 336. stav 1. ZPP i vrati zahtjev stranci na dopunu. O navedenom pitanju zasigurno će se izjasniti sudska praksa.

Odredba člana 4. Zakona će izazvati dileme u pogledu pitanja ko se može smatrati strankom koja ima pravo zahtijevati zaštitu prava na pravično suđenje u razumnom roku. Pri tome se posebno postavlja pitanje da li status nosioca ovog prava mogu imati umještač, zainteresovano lice u upravnom sporu, oštećeni u krivičnom postupku, država odnosno javnopravna tijela, kao i lica koja tvrde da su žrtve povrede prava. Imajući u vidu kriterije razvijene u praksi ESLJP i Ustavnog suda BiH, mišljenja smo da je potrebno u svakom konkretnom slučaju sistemskim i teleološkim tumačenjem izvesti zaključak o tome ko je titular prava, pri čemu takvo tumačenje ne bi smjelo dovesti do neopravdanog uskraćivanja sudske zaštite.⁶⁶

Određene nedoumice izaziva i član 6. stav 1. tačka b) u vezi sa članom 1. Zakona, posebno u dijelu koji se odnosi na „aktivnost suda, tužilaštva i drugih tijela“. Zakon ne precizira na koja se „druga tijela“ odnosi, pa ostaje otvoreno pitanje da li se pod tim podrazumijevaju organi uprave, jedinice lokalne samouprave i druga javnopravna tijela, kao i kakav uticaj njihova neaktivnost može imati na ukupnu dužinu trajanja postupka. S tim u vezi, postavlja se pitanje da li se u ukupno trajanje sudskog postupka može uračunavati i trajanje prethodnog upravnog postupka, odnosno u kojoj mjeri neaktivnost organa uprave može biti relevantna prilikom ocjene povrede.

Dotadne dileme pojavljuju se i u krivičnim postupcima, posebno u odnosu na pitanje od kojeg trenutka se računa početak postupka, da li se u ukupno trajanje uračunavaju radnje tužilaštva, te da li se eventualna dužina trajanja postupka pred tužilaštvom može staviti na teret sudu. Pored navedenog, u praksi će biti potrebno dati odgovor i na druga važna pitanja, kao što su: da li se neblagovremeno izjavljena žalba može smatrati radnjom usmjerenom na odugovlačenje postupka; da li se neaktivnost organa uprave može reflektovati na ocjenu trajanja sudskog postupka; šta se podrazumijeva pod „ukupnom dužinom trajanja postupka“; kako odrediti pojam složenog predmeta; te na koji način se utvrđuje optimalan rok u kojem bi sud trebao postupati. Sva navedena pitanja ukazuju da će značajnu ulogu u daljem oblikovanju i razjašnjavanju ovih instituta imati buduća sudska praksa.

⁶⁴ Službene novine Federacije BiH, broj 2/98, 39/04, 73/05 i 11/21.

⁶⁵ Službene novine Federacije BiH, broj 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15.

⁶⁶ Vidjeti čl. 2. Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku pred Sudom Bosne i Hercegovine prema kojoj odredbi je regulirano da zaštitu prava na suđenje u razumnom roku pred Sudom imaju stranka i umještač u parničnom i izvršnom postupku, stranka i zainteresirano lice u upravnom sporu, optuženi, oštećeni i lice od koga je oduzeta imovinska korist u krivičnom postupku, te svaka druga stranka u sudskom postupku koji se vodi po zakonu Bosne i Hercegovine, koja smatra da Sud nije u razumnom roku odlučio o njenom pravu ili o obavezi ili o optužbi za krivično djelo.

U primjeni člana 6. stav 1. tačka e) Zakona mogu se pojaviti dodatne dileme, posebno u odnosu na postupke koji su posebnim propisima određeni kao hitni, poput stečajnih i likvidacionih postupaka, izvršnih postupaka, postupaka izdržavanja djece, povjeravanja djece i načinu ostvarivanja kontakata roditelja sa djecom, radnih sporova i postupaka za zaštitu od diskriminacije. U vezi sa tim, postavlja se pitanje da li je sama norma u zakonu, kojom se propisuje rok okončanja hitnih postupaka dovoljna okolnost koja sama po sebi, potvrđuje da je povrijeđeno pravo na pravično suđenje, ako u tom roku predmet nije okončan.

Primjerice, članom 18. Zakona o stečaju je propisano da se stečajni postupak treba okončati u roku od godinu dana, a u služenom slučaju u roku od dvije godine od dana otvaranja postupka. S druge strane, član 5. Zakona o izvršnom postupku propisuje obavezu hitnog postupanja suda u izvršnim predmetima. Sud je dužan da predmete uzima u rad redom kako ih je primio, osim ako priroda potraživanja ili posebne okolnosti zahtijevaju da se postupi drukčije. Međutim, i pored jasno propisane hitnosti, ostaje otvoreno pitanje da li samo nepoštivanje ovih rokova predstavlja dovoljan osnov za zaključak da je došlo do povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku.

Određene nejasnoće postoje i kada je riječ o određivanju visine primjerene naknade. Prema članu 17. Zakona, naknada se dosuđuje po predmetu, a ne po pojedinačnom podnosiocu zahtjeva. U predmetima sa većim brojem tužitelja, Zakon predviđa mogućnost povećanja ukupnog iznosa naknade do 10.000,00 KM, ali i tada na nivou predmeta kao cjeline. Takvo rješenje otvara više praktičnih pitanja, posebno u pogledu kriterija za određivanje visine naknade, načina njenog utvrđivanja u odnosu na trajanje postupka, kao i pitanja da li pravo na naknadu pripada svakom tužitelju pojedinačno ili se dosuđeni iznos raspoređuje između svih tih učesnika u postupku.

Posebnu pažnju zavređuje pitanje koje se odnosi na primjenu člana 13. Zakona. U situacijama kada sudija ili tužilac ne riješi predmet u roku, tada je dužan u roku od 15 dana od isteka roka dostaviti pisani izvještaj predsjedniku suda, odnosno glavnom tužiocu o razlozima nepostupanja. Međutim, Zakon ne uređuje dalje postupanje nakon dostavljanja takvog izvještaja, odnosno ne propisuje koje mjere predsjednik suda ili glavni tužilac mogu poduzeti u cilju efikasnijeg postupka. Upravo zbog toga i ova odredba ostavlja prostor za različita tumačenja i može izazvati poteškoće u praktičnoj primjeni.

Konačno, Zakon ne sadrži posebne odredbe koje uređuju pitanje troškova postupka. Zbog toga bi se ova praznina mogla dopuniti shodnom primjenom relevantnih odredbi Zakona o parničnom postupku, sve dok zakonodavac ovo pitanje preciznije ne normira.

5. Statistički podaci o podnesenim zahtjevima za zaštitu prava

Prema podacima dobivenim od VSTV BiH, od dana stupanja na snagu Zakona do pisanja ovog rada, pred sudovima Federacije BiH podneseno je ukupno 117 zahtjeva. Od tog broja na prvostepene sudove odnosi se 89 zahtjeva, a na drugostepene sudove 28 zahtjeva. Pred Vrhovnim sudom Federacije BiH nije podnesen ni jedan zahtjev. U 2025. godini, dakle nepunih mjesec dana podneseno je 50 zahtjeva, dok je u 2026. godini podneseno 67 zahtjeva. Najveći broj podnesenih zahtjeva pred prvostepenim

sudom odnosi se na Općinski sud u Sarajevu i to 33 zahtjeva, zatim Općinskom sudu u Visokom 28 zahtjeva, dok je 20 zahtjeva podneseno pred Kantonalnim sudom u Sarajevu. Ukupan broj završenih predmeta je 85, a nezavršenih je 32 predmeta. Kod prvostepenih sudova uvaženo je 5 zahtjeva, odbačeno je 8 zahtjeva, odbijen je 41 zahtjev, dok je procesnih odluka bilo 5. Kada je u pitanju drugostepeni sud, nije usvojen ni jedan zahtjev, 4 zahtjeva su odbačena, 14 zahtjeva je odbijeno, dok je procesnih odluka bila 8.

6. Standardi Ustavnog suda BiH o zaštiti prava na pravično suđenje u razumnom roku

Prema praksi Ustavnog suda BiH, koji slijedi standarde razvijene u praksi ESJO, pravo na suđenje u razumnom roku primjenjuje se na širok krug postupaka u kojima se odlučuje o građanskim pravima i obavezama ili osnovanosti krivične optužbe. Tako se zaštita ovog prava najčešće ostvaruje u predmetima koji se odnose na prava i obaveze iz ugovornih odnosa, isplatu duga, naknadu štete, utvrđenje prava vlasništva, smetanje posjeda, izdavanje građevinskih i drugih dozvola, otkaz ugovora o zakupu, troškove postupka, ostvarivanje prava na penziju, bračne sporove i na bračne i druga statusna pitanja.

S druge strane, sudska praksa zauzela je stav da se pravo na suđenje u razumnom roku ne primjenjuje na određene vrste postupka koji po svojoj prirodi ne ulaze u okvir građanskih prava i obaveza ili odlučivanja o krivičnoj optužbi. U tu grupu spadaju, između ostalog, postupci koji se odnose na pravo na slobodne izbore, registraciju političkih subjekata, pitanja kretanja i boravka stranaca, postupci koji se odnose na utvrđivanje krivične odgovornosti drugog lica, kao i postupci ponavljanja postupka.

Kada je riječ o određivanju početka relevantnog perioda za ocjenu da li je postupak vođen u razumnom roku, praksa Ustavni sud Bosne i Hercegovine polazi od prirode konkretnog postupka i trenutka od kojeg stranka stiče interes da nadležni organ odluči o njenim pravima i obavezama.

Kada je riječ o krivičnim stvarima, u skladu sa praksom ESLJP, početak relevantnog perioda za ocjenu da li je postupak vođen u razumnom roku vezuje se za trenutak kada je lice postalo svjesno da se protiv njega vodi krivični postupak, odnosno da postoji sumnja da je izvršilo krivično djelo. Od tog trenutka, lice ima legitiman interes da nadležni organi u razumnom roku odluče o osnovanosti takve sumnje i okončaju stanje pravne neizvjesnosti.

U prekršajnim postupcima početak relevantnog perioda računa se od dana podnošenja zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.⁶⁷ U građanskim postupcima, uključujući parnične, vanparnične i izvršne postupke, početak roka se najčešće vezuje za trenutak obraćanja stranke nadležnom sudu. Tako se u parničnim postupcima relevantni period računa od dana podnošenja tužbe, primjerice tužbe za razvod braka, naknadu štete ili utvrđenje bračne stečevine.⁶⁸

⁶⁷ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-526/14 od 23.11.2016. godine.

⁶⁸ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 3933/16 od 23.11.2016. godine, Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 634/17 od 10.04.2018. godine, Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 1816/07 od 17.09.2009. godine.

U vanparničnim postupcima početak roka uglavnom se vezuje za podnošenje prijedloga za pokretanje postupka, kao što je prijedlog za uređenje međe ili prijedlog za provođenje ostavinskog postupka.⁶⁹ U određenim slučajevima, posebno kada se radi o postupcima naknade za eksproprisanu nekretninu, relevantni period počinje trenutkom kada nadležni organ dostavi spis sudu radi daljeg postupanja.⁷⁰

Kada su u pitanju izvršni postupci, praksa razlikuje položaj tražioca izvršenja i izvršenika. Ukoliko je apelant tražilac izvršenja, početak relevantnog perioda računa se od dana podnošenja prijedloga za izvršenje.⁷¹ S druge strane, kada se kao apelant pojavljuje izvršenik, relevantni period počinje donošenjem rješenja o izvršenju⁷², budući da od tog trenutka izvršni postupak proizvodi pravne posljedice prema njemu.

U upravnim sporovima i upravnim postupcima početak relevantnog perioda najčešće se vezuje za podnošenje zahtjeva nadležnom organu. Takav pristup zauzet je, između ostalog, u predmetima koji su se odnosili na ostvarivanje prava na otpremninu zbog nezakonitog prestanka radnog odnosa⁷³, vraćanje stana u posjed⁷⁴, kao i priznavanje prava na starosnu penziju.⁷⁵ Na taj način sudska praksa nastoji osigurati da se ocjena razumnosti trajanja postupka vrši od trenutka kada je stranka pokrenula postupak radi zaštite svojih prava i interesa.

Prema praksi Ustavnog suda BiH, sudski postupak smatra se okončanim donošenjem odluke po onom pravnom lijeku kojim se iscrpljuje redovni pravni put u konkretnom predmetu i stiču uslovi za podnošenje apelacije Ustavnom sudu. U tom smislu, za ocjenu da li je postupak vođen i okončan u razumnom roku relevantnim se smatra trenutak dostavljanja pravosnažne sudske odluke stranci, budući da tek tada prestaje stanje pravne neizvjesnosti u pogledu prava i obaveza o kojima se odlučivalo.

Kada je riječ o hitnosti postupka, Ustavni sud BiH je, kroz svoju praksu, zauzeo stav da se određene vrste postupaka, zbog prirode prava o kojima se u njima odlučuje, moraju voditi sa naročitom hitnošću i efikasnošću. Tako je u svojoj praksi kao hitne prepoznao postupke smetanja posjeda⁷⁶, radne sporove⁷⁷, postupke izmjene naknade za izdržavanje⁷⁸, vanparnične postupke radi određivanja naknade za eksproprisanu nekretnine⁷⁹, kao i postupke koji se vode prema Zakonu o zabrani diskriminacije.⁸⁰

Međutim, praksa Ustavnog suda pokazuje da ocjena hitnosti postupka ne zavisi isključivo od njegovog formalnog zakonskog određenja. Naime, iako zakon određene postupke izričito kvalificira kao hitne, pri procjeni da li je postupak vođen u razumnom

⁶⁹ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 2443/17 od 19.06.2018. godine i Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 3964/14 od 19.04.2017. godine.

⁷⁰ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-4125/17 od 17.07.2019. godine.

⁷¹ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-2590/18 od 08.04.2020. godine.

⁷² Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-4195/17 od 10.09.2019. godine i Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-2423/17 od 24.04.2019. godine.

⁷³ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-3570/08 od 15.07.2011. godine i Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-3184/15 od 20.12.2017. godine.

⁷⁴ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-575/18 od 17.12.2019. godine.

⁷⁵ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-3700/16 od 06.12.2018. godine.

⁷⁶ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-148/05 od 29.09.2006. godine.

⁷⁷ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-863/17 od 12.03.2019. godine.

⁷⁸ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-1770/12 od 17.03.2015. godine.

⁷⁹ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-2621/07 od 02.12.2009. godine.

⁸⁰ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-3209/17 od 17.07.2019. godine.

roku potrebno je uzeti u obzir sve okolnosti konkretnog slučaja, uključujući prirodu spora, značaj predmeta za stranku, ponašanje učesnika u postupku i aktivnosti nadležnih organa. Zbog toga se pitanje hitnosti ne može posmatrati isključivo formalno, već se mora cijeliti kroz stvarni značaj i specifičnosti svakog pojedinačnog postupka.

Pri ocjeni da li je postupak vođen u razumnom roku, složenost predmeta predstavlja jedan od osnovnih kriterija koji se uzimaju u obzir. Kao složen postupak, u pravilu, smatra se onaj u kojem je potrebno utvrditi veliki broj činjenica, riješiti složena pravna pitanja ili provesti obiman i zahtjevan dokazni postupak. Pored složenosti činjeničnih i pravnih pitanja, cijeni se i složenost postupka u cjelini, odnosno njegova ukupna procesna struktura i broj procesnih radnji koje je bilo potrebno preduzeti.

Značaj predmeta za stranke procjenjuje se u okolnostima svakog konkretnog slučaja. Pri tome se posebno vodi računa o tome koliko ishod postupka utiče na lični, porodični, imovinski ili profesionalni položaj stranke, kao i o mogućim posljedicama koje dugotrajnost postupka može proizvesti po njena prava i interese.

Kada je riječ o ponašanju stranaka u postupku, sudska praksa polazi od općeg principa prema kojem se od stranke, koja zahtijeva zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, očekuje da i sama postupa savjesno i aktivno. To podrazumijeva poštivanje procesnih obaveza, izvršavanje relevantnih proceduralnih zahtjeva, uzdržavanje od radnji usmjerenih na odugovlačenje postupka, kao i korištenje pravnih mogućnosti koje su joj na raspolaganju prema važećim propisima.

Ustavni sud BiH je više puta naglasio da preopterećenost sudova velikim brojem predmeta i nedovoljan broj sudija ne mogu predstavljati opravdanje za prekomjerno trajanje postupka. Takve okolnosti Ustavni sud BiH smatra sistemskim problemom koji stvara pozitivnu obavezu javne vlasti da organizuje pravosudni sistem na način koji će omogućiti efikasno ostvarivanje prava na suđenje u razumnom roku. Tako je Ustavni sud ukazao da donošenje programa za rješavanje starih predmeta samo po sebi nije dovoljno ukoliko takve mjere ne daju konkretne rezultate u praksi.⁸¹ U navedenom predmetu, Ustavni sud BiH je zaključio da gotovo četverogodišnje nepostupanje po žalbi predstavlja posljedicu hronične preopterećenosti suda, zbog čega dužina postupka nije bila u skladu sa standardima iz člana 6. stav 1. EKLJP.

U slučajevima kada se utvrdi da je došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku, stranci pripada pravo na pravično zadovoljenje u vidu naknade nematerijalne štete. Takva naknada predstavlja satisfakciju zbog dugotrajnog stanja pravne nesigurnosti u kojem se lice nalazilo tokom trajanja građanskog ili krivičnog postupka.

Praksa određivanja visine naknade u BiH razvijena je pod uticajem standarda ESLJP, posebno stavova zauzetih u predmetu *Apicella protiv Italije*.⁸² Na osnovu te prakse, Ustavni sud BiH je u odluci AP-938/04 od 17.11.2005. godine prvi put uspostavio okvir za određivanje naknade nematerijalne štete zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Ustavni sud BiH je zaključio da apelantima u Bosni i Hercegovini, u slučajevima kada su ispunjeni uslovi za to, kao naknadu na ime nematerijalne štete treba isplatiti iznos od približno 150,00 km za svaku godinu za koju su domaći sudovi odgađali da donesu odluku, odnosno dvostruki iznos u predmetima koji zahtijevaju posebnu hitnost.

⁸¹ Odluka Ustavnog suda BiH broj AP-4711/13 od 06.11.2014. godine.

⁸² Presuda ESLJP *Apicella protiv Italije*, broj 64890/01 od 29.03.2006. godine, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-72935%22%5D%7D>, (19.05.2026.)

7. Zaključak

Donošenje entitetskih propisa kojima se uređuje zaštita prava na pravično suđenje u razumnom roku predstavlja značajan korak u razvoju domaćeg sistema zaštite ljudskih prava i usklađivanju nacionalnog zakonodavstva sa standardima ESLJP. Uspostavljanjem posebnih pravnih mehanizama građanima je omogućeno da zaštitu ovog prava ostvaruju unutar domaćeg pravnog sistema, odnosno pred redovnim sudovima, bez potrebe da se primarno obraćaju Ustavnom sudu BiH radi zaštite svojih prava. Time je dodatno osnažen princip supsidijarnosti, prema kojem domaći pravni sistem treba osigurati djelotvorna sredstva zaštite prije obraćanja međunarodnim sudovima.

Ipak, analiza zakonskih rješenja i dosadašnjih iskustava u njihovoj primjeni pokazuje da postoje brojna otvorena pitanja, normativne nedorečenosti i praktične dileme koje mogu otežati punu i efikasnu primjenu ovih propisa. Posebno se to odnosi na pitanja procesne prirode, određivanje obima zaštite, položaj pojedinih učesnika u postupku, način određivanja primjerene naknade, kao i odnos preventivne i kompenzacijske funkcije pravnih sredstava predviđenih Zakonom. Uočljivo je da određene zakonske odredbe ostavljaju prostor za različita tumačenja, zbog čega je već u ovoj fazi njegove primjene nužno propis dopuniti. Osim toga, značajnu ulogu u daljem oblikovanju Zakona će imati sudska praksa.

Poseban izazov predstavlja ostvarivanje stvarne efikasnosti sistema zaštite prava na pravično suđenje u razumnom roku. Naime, sama činjenica postojanja zakonskog mehanizma nije dovoljna ukoliko njegova primjena u praksi ne dovodi do ubrzanja postupaka i sprečavanja povreda prava. Upravo zbog toga je od naročitog značaja kontinuirano praćenje primjene Zakona, analiza njegovih praktičnih efekata i pravovremeno normativno unapređivanje u skladu sa potrebama sudske prakse i standardima razvijenim kroz odluke ESLJP i Ustavnog suda BiH.

Može se zaključiti da donošenje ovih zakonskih rješenja predstavlja važan i neophodan korak u unapređenju zaštite ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, ali da će puna djelotvornost sistema zavisiti od njegove dosljedne i efikasne primjene u praksi, kao i od spremnosti zakonodavca da kroz buduće izmjene i dopune otkloni uočene nedostatke i prilagodi zakonodavni okvir savremenim evropskim standardima zaštite prava na pravično suđenje.

Goran NEZIROVIĆ,
Judge of the Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina
goran.nezirovic@pravosudje.ba

Adnan BARUČIJA, PhD,
Judge of the Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina
adnan.barucija@pravosudje.ba

Belma KOKIĆ, PhD, Judge of the Cantonal Court of Zenica
belma.kokic@pravosudje.ba

APPLICATION OF THE LAW ON THE PROTECTION OF THE RIGHT TO A FAIR TRIAL WITHIN A REASONABLE TIME IN THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary: In October 2025, the Federation of Bosnia and Herzegovina adopted the Law on the Protection of the Right to a Fair Trial within a Reasonable Time, thereby taking a significant step towards improving judicial protection of one of the fundamental rights guaranteed by domestic and international legal instruments. The adoption of this Law represents a response to the long-standing problem of excessively lengthy judicial proceedings, which in practice frequently resulted in violations of citizens' right to a fair trial. The purpose of the Law is to prevent violations of the right to a fair trial within a reasonable time, to ensure effective legal protection in cases where such a violation occurs, and to enable the awarding of appropriate compensation for the violation of that right.

Other levels of government in Bosnia and Herzegovina had previously adopted legislation aimed at ensuring the protection of the right to a fair trial within a reasonable time. Prior to the adoption of these laws, protection of the right to a fair trial within a reasonable time was exercised through proceedings before the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina and the European Court of Human Rights, which often represented a lengthy and complex path to obtaining legal protection. Given that the protection of the right to a fair trial is now primarily exercised before domestic courts, this paper will analyse the legislative model established in the Federation of Bosnia and Herzegovina, as well as the experiences and challenges encountered in its practical implementation.

Keywords: right to a fair trial, reasonable time, legal remedies, adequate compensation, Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, European Court of Human Rights.